

TÜRK TOPLUMUNDA ÇAĞDAŞLAŞMA GEREĞİ *

Prof. Dr. UTKAN KOCATÜRK

“Çağdaşlaşma Önderi Atatürk” konusunda, bana ayrılan zaman süresini aşmamaya çalışarak, özellikle “Türk toplumunda çağdaşlaşma gereği” üzerinde duracağım. Zira Kurtuluş Savaşı’nı ve yeni Türk Devleti’nin kuruluşunu takiben toplumumuzda çağdaşlaşma, en önemli ve âcil ihtiyaç halinde belirmişti.

Atatürk’ün daha Kurtuluş Savaşı esnasında ve özellikle Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasını izleyen yıllarda, hemen bütün konuşmalarında “uygarlık ve çağdaşlaşma” kavramları üzerinde önemle ve ısrarla durduğu görülür. Bunu söylemekten maksadım, Millî Mücadele’nin başından itibaren uygarlık ve çağdaşlaşma probleminin de her an, yeni Türkiye’nin gündemine girmek üzere sıra beklemekte olduğunu belirtmek içindir.

Atatürk Türk toplumunda, çağdaşlaşmayı her şeyden evvel bir “hayat davası”, bir “var olma mücadelesi” kabul etmektedir. Zira “medeniyet yolunda ilerlemek ve muvaffak olmak, var olmanın şartıdır.” Atatürk’e göre: “Dünyada her milletin varlığı, kıymeti, hürriyet ve istiklâl hakkı, ancak gösterdiği ve göstereceği medenî eserlerle orantılıdır. Medenî eser vücuda getirmek kabiliyetinden mahrum milletler, hürriyet ve istiklâllerinden soyunmağa mahkûmdurlar.”

İşte bu gerçekçi düşüncelerin ışığında, Kurtuluş Savaşını takiben çağdaşlaşma, Türk toplumu için kaçınılmaz bir ihtiyaç halinde idi. Diğer taraftan Lozan’da bağımsızlığını onaylatan yeni Türk Devleti’ni bütün dünya, çağdaş nitelikleriyle görmek, çağdaş nitelikleriyle benimsemek istiyordu. Büyük Önder bu gerçeği gördüğü içindir ki: “Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün gayretimiz Türkiye’de asrî, batılı bir hükûmet vücuda getirmektir. Medeniyete girmek arzu edip de batıya yönelmemiş millet hangisidir?” sözleriyle, çağdaşlaşma özlemini dile getiriyordu.

O halde ne yapılacaktı? Yapılacak iş şu idi: Çağdaş milletler, çağdaşlık niteliğini, her türlü dogmatik unsurdan sıyrılarak ancak ilim ve fen

* Bu konuşma 10 Kasım 1984 günü Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından tertiplenen “Çağdaşlaşma Önderi Atatürk” adlı panel’de yapılmıştır.

kurallarını kendilerine rehber edinerek kazanmışlardı. O halde, Türk milletine de her sahada yol gösterecek, onu çağdaş uygarlık seviyesine ulaştıracak tek rehber, ilim ve teknik idi.

Büyük Önder, bu düşüncelerini şöyle özetlemektedir: “Gözlerimizi kapayıp yalnız yaşadığımızı farz edemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp cihan ile alâkasız yaşayamayız. Bilâkis ileri, medenî bir millet olarak uygarlık sahasının üzerinde yaşayacağız. Bu hayat, ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.” İşte, Atatürk’ün bize, çağdaşlaşmanın yolunu ve yöntemini gösteren ölmez sözleri...

Millî Kurtuluş’tan sonra, toplumumuzu ve sosyal bünyemizi tasvir eden bir tablo çizmek gerekirse, bunun pek de iç açıcı olmadığı görülür. Ama bütün bu güçlüklerle rağmen, çağdaş bir toplum yaratmakta Atatürk’ün nasıl çırpındığı, nasıl olağanüstü bir gayret sarfettiği hepimizin malûmudur.

Atatürk çağdaşlaşma hareketini başlattığı, büyük inkılâplarına giriştiği zaman Türk toplumu -asrılarının ihmali olarak- batıdan çok gerideydi. 1925’lerde yaptığı bir konuşmada bunu, kendisi de söyler: “Birbirimizi aldatmayalım! Medenî dünya çok ilerdedir. Buna yetişmek ve o medeniyet dairesine dahil olmak mecburiyetindeyiz” der. O yıllarda batı medeniyeti ile aramızdaki mesafe büyüktü. Özellikle iktisadî hayatımız çağdaş ölçülerden çok uzaktı. Ölüm kalım savaşından çıkmış, mâlî kapitülasyonları henüz üzerinden atmış bir memlekette ekonomi büyük bir hamleye muhtaçtı. Hukuk düzenimiz şeriat esaslarına, Mecelle’ye dayanıyordu. Oysa ki günün gereklerine uygun lâik bir hukuk düzeni getirmek, bu amaçla yeni kanunlar yapmak ve uygulamak gerekiyordu. Maarifimiz, kültür hayatımız esaslı bir inkılâba ihtiyaç gösteriyordu. Geniş kitle okuldan, eğitmeden nasibini almamıştı. Toplumunu asrın gereklerine göre ilerletebilmek için ilmin ve tekniğin ışığında lâik ve millî bir eğitim sistemine ihtiyaç vardı. Okuma yazma bilenlerimiz yok denecek kadar azdı.

Ancak bütün bu eksiklere, bütün bu güçlüklerle rağmen Atatürk görmüş ve sezmiştir ki uygarlık savaşında her şeyden önce esas ve önemli olan, çağdaşlaşmayı önleyici düzeni ortadan kaldırmak, yerine insanca yaşamının yollarını açan lâik ve demokratik bir toplum düzeni kurmaktır. Bu bakımdan Atatürk devrinde Türk toplumunun çeşitli kurum ve kuruluşlarında yapılan her inkılâp, temelde, düşüncelerde yapılan inkılâba dayanmaktadır. Atatürk İnkılâbı, aslında bir “düşünce inkılâbı”, bir

“zihniyet inkılâbı”dır. Topluma hâkim olan fikirlerin, görüşlerin ve davranışların dogmalardan kurtularak akıl ve mantık çizgisinde yön değiştirme inkılâbıdır.

Türkiye’yi çağdaş uygarlık seviyesine en kısa zamanda ulaştırmayı amaçlayan Atatürk inkılâplarının, kendisinden evvel yapılmış inkılâp hareketlerinden farkı, bunların lâik bir temel üzerine oturtulmuş olmasıdır. Tanzimat’tan, hatta daha gerilerden Atatürk dönemine kadar uzanan yenileşme çabaları, unutulmamalıdır ki, teokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde düşünülüyor, bu düzenle bağlantılı olarak gerçekleştirilmeye çalışılıyordu. Atatürk inkılâpları ise kendisine ortam ve temel olarak lâik toplum düzenini ve bu düzenin gerekliliğini kabul etmekle, kendisinden evvelki inkılâp hareketlerinden temelde ayrılır.

Atatürk’ün çağdaşlaşma yöntemi, “az zamanda çok ve büyük işler yapmak” esasına dayanır. Atatürkçülük’te zaman ölçüsü Büyük Önder’in ifadesiyle: “geçmiş asırların uyuşturucu zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket kavramına göre” ayarlanmıştır. Bu bakımdan, çağdaşlaşma yolunda atılan her adımı kısa ve noksan görmek, her an daha uzun ve daha esaslı adımlarla ileriye yürümek, Atatürkçülüğün esasıdır. Zira Atatürk, Türk toplumunda sadece çağdaşlaşma gereğini gördüğü için değil, bu çağdaşlaşmayı en kısa zamanda gerçekleştirecek yolu gösterdiği için ve nihayet çağdaşlaşmaya engel olan etkenleri cesaretle bertaraf ettiği için büyüktür. Esasen, “Modern Türkiye’nin Kurucusu” sıfatını da bu büyüklüğünden almaktadır.

Hayatta en hakikî yol göstericinin ilim olduğunu kabul eden Atatürkçülük, akılcılığa ve bilime verdiği değer sebebiyledir ki çağdaşlaşma yolunda bugün olduğu gibi yarın da geçerliliğini koruyacaktır. Zira ilim ve teknik rehber alınmadıkça, onun kuralları ve yöntemleri benimsenmedikçe hiçbir alanda ilerlemekten söz edilemez. Onun içindir ki Büyük Önder: “Türk milleti’nin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meş’ale müspet ilimdir” direktifiyle bize yolumuzu göstermiş bulunmaktadır.

Türk milleti, bu aydınlık yolda, Atatürk’ün gösterdiği hedefe mutlaka erişecektir.

THE NEED FOR MODERNIZATION IN TURKISH SOCIETY

(Summary)

The features and causes of the modernization movement initiated following the foundation of the new Turkish State and the War of Liberation constitute the subject matter of this paper. Atatürk regarded modernization as a matter of survival for new Turkey. For him, the guiding principles of modernization are science and technology.